

Simo Ojanen

**Joka
paikassa
syksy**

Simo Ojanen

**Joka
paikassa
syksy**

 SAGA
EGMONT

Simo Ojanen

Joka paikassa syksy

SAGA Egmont

Joka paikassa syksy
Cover image: Shutterstock
Copyright © 1976, 2020 Simo Ojanen and SAGA Egmont
All rights reserved
ISBN: 9788726486308

1. e-book edition, 2020
Format: EPUB 2.0

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

SAGA Egmont www.saga-books.com - a part of Egmont,
www.egmont.com

I luku

1

Selma pysähtyi syreenipuskan varjoon punainen muoviämpäri kädessään. Siitä näki moneen suuntaan nyt kun ei jaksanut kävellä. Hän oli läikähtymäisillään auringonpaahteesta. Olo oli tuskainen ja turta.

- Apua, hän parkaisi kun näkee Jannen hailakan hahmon metsänreunassa. Se oli kohta jo tienmutkassa ja tuli rattaat poukkoillen kohti mökkiä. Selma heipautti ämpäristä likaveden syreenien juurelle. Syreenien kukat enää käpertyneitä ruskeita raakkuja. Kumosi ämpärin ympäri ja lyysähti istumaan varovaisesti sen päälle.

- Aapuaa! hän huikkasi koko äänellään. Janne rymisteli lanttumaan päässä. Maitotonkka helähteli kuopissa. Janne pysähtyi samassa. Nyt vasta se kuuli.

- Mikä on! terävä ääni jännittyi metsää vasten. Selma tuijotti toiseen suuntaan, joen yli kylälle. Pelloilla möyryi ja säkätti traktoreita, leikkuukoneita. Mäkelän ja Rantasen pellolla ulvoi leikkuupuimuri. Mäkelän kaukana tien poskessa ja Rantasen puimuri vieressä jokirinteessä. Punaisia ahnaita konemöhkäleitä huojuvien rusehtavien peltojen keskellä.

Heidän oma kauransa puuliiterin takana valkoisena hahtuvaisena tuulessa. Niin valmista ja kypsää, että se oli kuin syytös ja hänellä tunne kuin syy olisi hänen.

- Onko joku hätä! Janne kailotti lähempää ja lisää vauhtia. Selma köyräsi alas kippuraan ja huojutteli itseään.

- Jo nyt on perkele! Sa nyt jo mikä on, Janne riuhtoi rattaita väkisin, herpaantui ja jätti rämisevät rattaat aitauksen kylkeen. Sämtäsi juoksuun. Selma pidätteli naurunpyrskähdyistä.

- Sattuukse pahasti, Janne touhusi ja tarrasi kiinni hartioista.

- Kai mä ny sentään huilia saan.

- Mitä saatanaa sää siinä sitten huutelet ja ketkuttelet!

- Niinhän se akka mua kirkolla komensi. Että tarttee rentoutua. Janne sähisi saatanoitaan huojentuneena.

- Ja mä luulin jo vaikka mitä. Sillai tartte pelotella. Selkääs saatana tarttisit. Aattelin, että se on menoo ny eikä nykytystä.

- Uskonu että sää noin vauhko oot.

Janne palasi hakemaan rattaitaan. Selma hieroi jalkojaan. Ne olivat turvonneet joka paikasta pahasti. Paksut hyllyvät tönköt. Helpottaisi, jos ei tarvitsisi oleilla jaloillaan yhtään. Vain maata löllöttää, mutta ei se käynyt. Jannella oli nytkin ihan tarpeeksi. Kuinka aikaisin se taas tänäkin aamuna nousi. Oli lypsänyt toisen lehmän ennen kuin hän kontturoi edes pihalle. Ja nyt se tuli ja toista reissua tien päästä.

- Onks toi puimuri Mäkelän mailla ollenkan, Selma katsoi.

Janne tuli navetalta ja sihtasi kylälle tosissaan.

- Ei se kyllä Taunon maille osu. Näyttäs vähän siltä niinkuin se olis Laihon vehniä puimassa. Se Taunon kone on ellei ole joku vuokrapeli jostain.

Selma ähkäisi pystyyn. Huimasi, mutta ei kauan.

- Mahtaaks Tauno keritä viljojensa kanssa ennen kun vanhaemäntä meneentyy.

- Se siitä mihkään kuole, Janne puhui varmana.

- Kyä se vaan niin huonona on. Mitä ne puhuu.

Janne kaivoi taskunpohjalta holkin ja kiersi siihen tupakkaa.

- Piruuttaan makailee.

- Piruuttaan. Ei kukaan, Janne, rupee piruuttaan kuoleen. Ny hullujas sääkän puhu. Puhuisiksää sillai kanssa jos määh tähän kuolen. Että piruuttaan se kuoleentu.

Janne imi tupakkaa ja tiirasi päin silmät viirullaan ja hän arvasi heti mitä sieltä tulee.

- Sulta saa henkee kirveelläkään. Sää kuole ennen kun on pakko. Mitä määh oon tässä sua aikani kuluks kattellu.

Selma lähti ämpäriin kanssa mökille.

- Et sää Selma tota tonkaa jaksas pesasta, kun kerta elossa vielä oot. Meen pikkasen seipäitä pistään reilaan, se huikkasi perään.

- Määh ny niin huonona o!

Janne haki puukon puuliiterin seinästä ja paineli samaa vauhtia aitan päätyyn seiväspinolle. Selma nosti rattailta tonkan ja kantoi karjakeittiöön, ripsautti pesuainetta pohjalle ja kauhoi padasta vettä. Huljutteli astiaa ja suhi juuriharjan kanssa. Kaatoi veden lattialle ja virutteli kertaalleen. Mahanpohjassa kouristi ja oli pakko olla hetki aloillaan. Helpotti ajatella, että pian tämäkin piina olisi ohi. Viikko tai kaksi ja sitten ei enää mitään. Ja kuitenkin häntä pelotti koko ajan. Sitten olivat vielä nihkeät houreiset unet, jotka eivät lähde mielestä päivälläkään.

Hän vei tonkan kuivumaan telineelle ja lähti hakemaan polunmutkasta ämpäriään. Rappujen edessä hän kuuli Jannen kutsuvan häntä. Käveli hiljalleen rantaa päin. Aurinko porotti suoraan naamaan.

- Mitä?

Se lipsutteli puukollaan tärkeän näköisenä. Jalkojen juuressa iso läjäys valmiita valkokärkisiä seipäitä.

- Huusiksää mua?

- Ainakan ääneen huutannu. Sää siinä olla saat jos sulla ei muuta hommaa ole.

Selmalla oli värisyttävä outo tunne. Niin kuin Jannen kutsuva huuto olisi kaikunut vieläkin hänen korvissaan.

- Tuleeks ne pojat sitten pyhiks. Sun kannata yksistäs ruveta viljaa kaataan. Kyä se ny sateen kumminkin tekee kun tälläi paahtaa.

- Jos ei tu niin selkäänsä saa!

- Tapsa vaan sano, ettei hän mitään ilmatteks tee. Että sun tarttee maksaa hälle palkkaa. Matti varmaan tulee jos hän kerta luvannut on, se sen verta on. Tapsasta ja Esasta aina tiä mitä ne ällää, samanlaisia velmukkeita kun sääkin.

Janne kaapaisi syliinsä uuden seipään ja vuoleskeli joka puolelta. Sen ilme oli huikaisevassa auringossa kuin vihainen irvistys.

- Pakko tulla perkele! Ole tänne enää tulemista jos pettää. Koko ikänsä täällä ilmaseks syöneet on.

Rantasen puimurista irtosi äkkiä möyryävä ääni. Niin kuin kone olisi joku surkea tuskaansa valittava eläin. Puimuri teki käännöstä rannassa. Koneen yllä tuprahteli kuin savua, mutta tomua sen täytyi olla.

- Siellä on Artulla kauhee ralli päällä, Selma katsoi. - Artulla ja Varpilan pojalla. Varpilan Ristolla. Sillä on Risto taas pussipoikana.

Janne vuoli niska kyssässä, mutta Selma näki, että sen naama punehtui.

- Varpilan Risto, hän jatkoi kiusallaan.

- Kyä mää sen saatana jo kuulin, Janne sähähti ja mulkaisi.

- Janne, sanoi Selma ajan päästä.

- No.

- Söisiksää sitä eilistä pernakeittoa. Viittis ruveta mitään muuta aatteleen, kun ei myymäläautookaan tänään tu ja on tämmönen helle.

- Eiks mulle o kaikki tähän mennessä kelvannu.

Selma meni liiteriin ja kyykistyi poimimaan hellapuita. Oppiiko hän ikäpäivänä tajuamaan tuota miestä. Alkuun se oli niin omituinen, että hän melkein pelkäsi sitä eikä hän vieläkään ihan rauhallinen osannut olla. Joskus se oli kuin vieras mies. Meni monta päivää, ettei se pukahtanut hänelle mitään. Ja hänen oli vaikea olla puhumatta. Kun lapset vielä olivat kotona ja mököä oli muutenkin tarpeeksi, hän ei juuri huomannut koko miestä. Nyt kun he olivat kahdestaan, hän välillä hätkähti; minkälaisen kummituksen kanssa hän oikein asusti.

Joskus oli pakko livahtaa kylälle, että sai nähdä muita ihmisiä ja puhua.

Ovi lämähti kiinni ja hetken päästä Janne näki, että piipusta alkoi tupruta savua. Pelkän savun näkemisestä tuli hillitön nälkä. Hän nousi seisomaan. Rantasten puimuri jylisi jokirinnettä ylös. Arttu retkotti pönäkkänä pukillaan kuin ohjaisi valtamerilaivaa. Ja Varpilan Riston lituska pää pilkahteli koneen takaa. Se voisi olla vaikka hänen tekojaan ellei sitten ole. Sitä se Selma äsken taas yritti. Hän tempaisi äkämystyneenä seipään jalkojensa haarukkaan ja jatkoi konemaisesti vuolemista.

Samassa ote herpaantui ja puukonterä nyrhäisi ihoa. Hänelle tuli heti kylmä hiki pintaan. Verta ei saanut tulla, verta ei saanut näkyä. Hän jatkoi varovaisemmin ja vilkaisi välillä savupiippua. Aurinko paahtoi. Selma seiso keittiön ikkunassa ja täytti muhevalla hahmollaan ikkunan laidasta laitaan.

Hiki valui ja silmiä alkoi kirveltää.

2

Puimuri jylisi niin, ettei Risto kuullut omaa ääntään. Hänen oli karjuttava tosissaan, että isäntä kuulisi. Ja jos hän

yrittäisi huutaa sille, se pysäyttäisi heti koneen ja tiukkaisi mökän syytä. Oli parempi olla hiljaa. Se oli tottunut siihen, että hän oli hiljaa.

Nytkin Arttu kuunteli vain moottoria, terän säkätystä, elevaattorin helinää, hihnojen läpsettä, mutta ei häntä. Jokainen minuutti toi Artulle kilokaupalla viljaa. Viljaa ja rahaa.

- Isännänpaska se vaan puida pumputtaa, Risto puhui meteliin.

Kone vyöryi täysillä sakeaan kypsään peltoon ja hotki viljaa nieluunsa.

- Artulla on komee muija... siillä oon iisoot tiissiit, hän joikui silmät liimautuneina isännän vihneiseen selkään.

- Sitä vois vaikka paannaaa, hän ulisi koneen ryskeeseen ja ryminään kovaa ja samassa isäntä vilkaisi häneen. Risto survaisi kouransa säkkiin ja heitti kaaressa jyviä suuhunsa.

Jyvät olivat kovia ja takertuivat hampaitten rakosiin. Hän pureksi niitä aikansa. Tomuisessa kuivassa suussa oli vähän aikaa kostea täyteläinen maku. Sitten hän sylkäisi vaaleaksi jauhautuneen pöperön suustaan maahan sänkien sekaan.

- Arttu on iisoo paaskaa...

Isäntä poukkasi ylös pukiltaan ja katsoi kysyvästi häneen. Risto tuijotti alas jokirantaan. Se otti vaahtomuovisen alustan takapuolensa alta, pöllyytti sitä mittareita vasten ja heitti pukille toisin päin.

Vehnä rohis puimurin sisuksiin. Risto oli alusta lähtien kokenut koneen kuin hirviönä, joka hamusi kieli pitkällä ja hampaat louskuen koko ajan lisää lisää loputtomaan nälkänsä. Jos isäntä ei olisi näin nuuka, se olisi ajat sitten hommannut isomman puimurin, josta vilja puhalletaan suoraan traktorin peräkärriille. Hän saisi ajaa viljan traktorilla pellolta riihelle eikä tarvitsisi pusseihin koskeakaan.

Risto tuijotti koneen jättämää silppuista sänkeä ja ajatteli, että hänen pitäisi olla oikeastaan nyt muualla. Pois tästä vihneisestä tomuisesta helvetistä. Tuntui hyvältä katsoa huojuvan kellanruskean viljan yli ja kuvitella tulevaisuutensa muualle kuin tänne. Hän oli vain tilapäisesti täällä. Hänen tarvitsisi vain nousta ensimmäiseen kaupunkiin lähtevään linjuriin ja unohtaa.

- Hei kattos... purjekone! isäntä huikkasi ja viittoili taivaalle. Risto yritti hakea, mutta ei nähnyt kuin sinistä loputonta taivasta. Hän nyökäytti kuitenkin päätään Artun mieliksi.

Jos Ahosen Väiski olisi silloin keväällä yrittänyt tosissaan, hän rakentelisi nyt taloja Tempereella. Mutta aivan kuin Väiski piruunnuksissaan haluaisi hänen pysyvän täällä. Kyllä se hänelle muita tekemisiään hölisi suu vaahdossa: millä hinnalla sai asemalta pullon yöllä kello kolme ja millä konstilla naisen. Eniten otti päähän sen palkkajutut.

Lehdessä oli eilen ilmoitus varastomiehen paikasta. Pitäisi kysyä sieltä, mitä se homma on ja olisiko hän mitään niitten silmissä. Mutta miten hän kysyi, kun on koko ajan tässä.

Joenmutkassa oli joku ongella. Hän tunnisti onkijan Pransuksi pelkästä villapaidasta. Kukaan muu ei kulje villapaita päällä kahdenkymmenenviiden asteen paahteessa.

Risto vilkaisi emäntään, kun se kantoi ruokakattilaa pöytään. Sillä oli toiset vaatteet päällä kuin eilen.

- Jokos te saitte jokirannasta puolet puitua, se kysyi. Ristolle tuli tunne, että se puhuikin hänelle.

- Kyllä siitä liki puolet taisi tulla. Huomenna ajellaan loput, isäntä ynisi nenäänsä kuin aina ja lappoi keittoa lautaselleen.

- Lehdessä joku sääprofeetta sano että ny on kuukausi poutaa yhteen syssyyn.

- Ne sanoo kanssa niin... mitä ne uutisissa puhu?

- Poutaa vaan. Sais se ny olla.

Lusikat kilahtelivat, isännän nenä tuhisi. Risto tuijotti suoraan lautaseensa. Rasvapallukat kiittelivät pinnassa.

Hän otti lusikkaansa perunanlohkon ja vei suuhun.

Radiossa pasmatti nainen jotain asiaa kiireisellä hengästyneellä äänellä.

- Joks ne mukulat söi vai missä ne on?

- Ajat sitten. Niillä oli mahdoton nälkä jo silloin kun mää tuln lypsyttä. Sisko valitti mahaansa... tiä mikä siinä on. Se makaa tuolla kamarissa nyt, mutta kai se siitä ohi menee. Harri meni Laiholla käymään.

Emäntä nousi ja kävi hiipivin askelin viereisessä huoneessa. Tuli takaisin ja painoi oven varoen kiinni.

- Se nukkuu ny... siinä ainakan lämpöo ollu.

- Se oli sitten vaan jotain.

- Aina niillä jotain on. Harrillakin oli pienempänä monta kertaa.

Risto tajusi emännän käsivarret kurkottaessaan korista leipää. Sen käsissä törrötti tiheässä mustia karvoja.

Kumma, kun hän ei ollut niitä aikaisemmin huomannut.

- Ota ny vaan Risto sääkin reilusti. Keitin koko kattilallisen teittiä varten kun aattelin. On niin täällä kaikki kaukana.

- Kiitti vaan... kyä mää saan. Otinkin tossa jo.

- Kuinkas sun äitis ny jaksaa? Onkse ollut yhtään parempi.

- Tiä häntä niin sanoo. Ainakin valittaa ja syö niitä lääkkeitään. O sitä niin kysyny.

Tuuli hulmautti verhoja. Seinäkello tikitti, oli jo kymmenen yli kuuden. Tuli mieleen, että Väiski ja monet muut olivat olleet vapaalla jalalla kolmatta tuntia.

- Kyllä siinä Bettilläkin kärsimistä on sen sydämensä kanssa. Sairauksien kanssa on... koskaan tiä koska se sattuu omalle kohdalle. On kanssa toi Mäkelän vanhaemäntä aina vaan huonompaan päin. Posti-Martta vaan sano, että se oli ollu eilen ehtoolla tajuttomanakin pikkasen aikaa.

Riston teki mieli koskettaa noita käsiä, jotka elivät koko ajan silmissä. Siirtelivät astioita, nousivat, laskivat, liikuttelivat ja hänen oli pakko ruveta katsomaan muualle.

- Tai hassuja määkin ny rupesin puhuun. Sun äitillä vielä semmosta hätää ole... kyä määkin oon. Äitis on vielä nuori ihminen ja kun se lääkkeitä saa niin. Se siinä on, kun sillä on se sokeritauti kanssa. Mutta kun hiljasesti on eikä reuhdo... mitään hätää o.

Puhe solisi tasaisena virtana korviin. Sitä kuuntelisi kauan, vaikka se puhuisi mitä hyvänsä. Isäntä tuuppasi lautasensa syrjään ja röyhtäili sarjassa. Konkkanenä tuhisi.

- Mahtasiks sää Risto vielä maltaa tulla. Puitais niin kauan, kun ny kuivaa on. Pari tuntia tai sillai ja katteltas taas huomenna lisää.

Emäntä vei jo lautasia pois, vaikka hänellä oli vielä puolet syömättä. Se oli tottunut tekemään kaikki Artun määräämään tahtiin.

- Älä ny Ristoo suotta patista. Hällä kotonaankin töitä piisaa. Sun äitis niin jaksaa yksin olla, kun se kerta niin huonona on.

- Kyä se pärjää... tottunu oleen.

- Mukavahan se on kun käyt täälläkin, emäntä nojasi tiskipöytään ja katsoi suoraan kohti. Mitä se oikein ajatteli hänestä vai ajatteliko mitään. Jos se aavistaisi vähänkään mitä hän.

Isäntä otti pusakkansa tuolin karmilta.

- Ei sun pakko o tulla.

- Kyä mää tuun.

Emäntä kuivasi ajatuksissaan käsiä pyyheliinaan ja tuijotti jonnekin hänen ohitse. Risto katsoi rohkeasti alhaalta ylös. Se oli kaunis nainen, vaikka katsoisi mistä.

- Risto on niin auttavainen, se puhui ääni oudosti säristen.

- Mitä tänkin talon töistä tulis jos ei Ristoo olis.

- Kyllä Risto on niin, isäntä aloitti.

- Mulla muutakan o, hän sanoi ja lähti isännän perässä ulos. Emäntä tuijotti heidän peräänsä keittiön ikkunasta. Katsoiko se häntä vai isäntää. Tai sitten molempia yhtä aikaa.

3

Pransu harppoi kahisevassa kaislikossa. Saappaat upposivat lietteiseen saveen, litsahtelivat, horahtivat märässä syvälle. Aurinko putosi alas selän takana ja peltojen yllä punertava hämy. Rantasen Artun puimuri jylysi taivasta repien.

Pysähtyi joenmutkassa ja tuijotti molempiin suuntiin.

- Ei sitä saatanaa vaan näy!

Päästi siiman kierroksista, heipautti kokeeksi lumpeenlehtien lähelle ja istui töppäreen päälle. Kaivoi pullon ja ryyppäsi silmät vähää vaille kiinni.

- Ylös olis pitäny tulla näin pitkän ajan päästä. lankaiken rupee vartoomaan.

Toinen puimuri aloitti ulvonnin kauempana, jossain Torikan takana. Kiljui ja ulisi kuin ainakin elollinen.

- Pitäkää saatana pienempää ääntä!

Koho pulpahteli ylös alas, mutta Pransu ei liikahtanutkaan. Kala mulahti pois ja rajua tuulenpuuska painalsi samassa kaislikon vettä vasten ja veden alle. Tuijotti sameaa kuplivaa vettä. Viileä värisytti ruumista.

- Jossain tarttee olla... ainakin luut jäljellä!

Seurasi herpaantumatta veden pyörteisiä liikkeitä. Kuollut kalanraato puikkelehti lumpeisiin törmäillen ohi. Perässä ajelehti muoviroippeita, pajunoksa ja sitten vain sameaa tummaa vettä.

- Olisit saatana uskonut puhetta, olis mitään sattunut. Tarttis toisen turhanpäiten aikaansa kuluttaa.

Pransu tempaisi siiman ylös ja kieppasi vavan ympäri. Ryyppäsi ja käveli kiukusta sokkona päin piikkilanka-aitaa, potkaisi molemmat ruosteiset langat irti tolpast.

Tuijotti pitkään tummenevaa jokea. Oli kuin se vajoaisi alemmaksi köyryjen rantojen välissä. Kutistui ja oheni kohta niin, että paljasti pelkän lietteisen pohjan ja kaiken mitä oli hotkaissut sisuksiinsa aikojen kuluessa.

Pransu vavahti horteesta, vilkaisi maata pitkin taivaalle ja tajusi, että se olikin myöhä ehtoo. Nousi, joi pullonlopun viimeistä pisaraa myöten ja työnsi pullon taskuunsa. Seisoi huojuen kuin tuulessa töppäreellä.

- Sua mistään osaa enää hakee! Pysy perkele missä ootkin!

4

Selma sai nenäänsä kitkerää savun hajua ja katsoi hätäisesti rakennukset jokirinnettä noustessaan. Mökki, sauna, liiteri ja navetta, mutta mistään ei tuprahdellut savun näköistä. Jos savua oli, se tuli jostakin muualta. Hän tyyntyi, tiukkasi otettaan joessa huuhtelemistaan pyykeistä ja käveli polkua harottavin lyhyin askelin. Kauraa molemmilla sivuilla hienossa kahisevassa liikkeessä.

- Tulisit ny rantaan mun kanssa, hän pyysi äsken Jannea.

- Oikein ny kerkii, kuuntelen tän konsertin, Janne sähähti ja kiersi nappulasta isommalle.

- Suottanpäiten tommosta rupeet, kuluu vaan patterit turhaan.

- Montaa markkaa maksa.
- Sää kumminkin tosta mitään ymmärrä, hän esitti, mutta ei olisi pitänyt pukahtaa sille mitään.
- Perkele! Mää sen paremmin tiän. Ihmistä varten ne on tehty, Janne suutahti. Se pomppasi radion kyljestä ylös ja rupesi tuuppimaan häntä loitolle.

Soitti kiusallaan niin, että korvia repi ja raastoi. Koko mökki täynnä mäikettä ja vingutusta. Ymmärsikö se tosissaan sitä vai oliko vain ymmärtävinään. Mies ei edes huomannut häntä, kun ne oikein kovaa soittivat. Niin kuin hän olisi ollut sille pelkkää ilmaa.

Selma poimi pyykkipoikia esiliinan taskusta ja alkoi ripustella pyykkejä narulle saunan päätyyn. Jannen paitoja, hänen alushameitaan, housuja ja astiapyyhkeitä.

Jokivarressa mylvi puimuri kuin ilkkuen. Arttu pui Varpilan pojan kanssa. Hän yritti muistaa pojan näköä, mutta sai mieleensä vain sen pikimustat silmät ja jotenkin kolhon ruipelon olemuksen, pitkät harottavat kädet. Vihlaili ajatella, että jos ihmisten puheissa olikin totuus. Hän pani mielessään Jannen ja Riston isän naamat vierekkäin ja Riston naaman samaan jonoon. Mutta Riston isä oli kuollut. Kuolleesta ei saanut selvää, tuli eläviä naamankuvia tielle ja kaikki särkyi pirstoiksi.

Ehtoossa oli jotakin synkkää, vaikka taivas hehkui vielä kirjavana auringon jäljiltä. Puimureitten ulvonta kävi korviin. Syksyä, se oli kohta syksyä ja silloin oli hänellä pahin ohi. Lepakko vilahti aivan pään vierestä. Hän säikkyi niin, että sydän jumputti kauan kiivaasti.

Hän sai sisällä vastaansa rämisevän soiton ja näki Jannen nuokkuvan korva radiossa. Selma riisui saappaat ja tassutteli kamariin. Hän sulki oven tiukasti, mutta soitonräminä kuului oven läpikin. Niin hämärää että täytyi hapuilla. Riisui ja pudottautui varovaisesti sänkyyn.

Huokaili ja makasi sitten kuin eloton paksu ontelo pötkelö ja tuijotti pimeään katonrajaan.

Mitenkähän ne pojat, tuli jokailtainen ajatus mieleen. Pojat ja Tuula. Kun ne vaan osaisivat olla. Ettei vaan sattuisi mitään. Mutta ei heidän suvussaan ollut koskaan ollut mitään. Äkkikuolemia tai muita pahantekoja. Jannen väestä hän ei niin tarkkaan tiennyt, mutta kai se olisi puhunut. Mitä siitä Tuulastakin oli tullut. Tuula häntä huoletti. Miksei se koskaan ilmoitellut itsestään. Hän sai täällä pelätä kuollakseen, että sai tietää kaiken viimeisenä. Jos jotain oli. Miksei omalle äidille puhuta!

5

Risto ripusti pölyisen pusakkansa eteisen naulaan. Käsi osui hämärässäkin oikeaan kohtaan. Äiti oli kuullut hänen tulonsa, tuli jo ovella vastaan.

- Kauan sää siellä viivytkin! Vartoos vähän kun mää lämmitän sulle tota pernakeittoa.

Pöydällä oli valmiina lautanen lasi ja lusikka. Äiti meni ja napsautti virran päälle ja hämmensi kauhalla keittoa. Äiti näytti oudon kalvakaalta, kasvojen rypyt ja uurteet näkyivät selvästi.

- Mulla o nälkä yhtään. Rantasilla justiin söin kuuden maissa.

- Kyllä sulla sen verran aina nälkä on. Mitä se Arttu sua näin kauan piti.

- Se koitti vaan puida niin kauan kun vähänkin luonas. Sitä jökirinnettä. Paljon enää jäänykkän.

Risto otti lehden ja vilkaisi ohjelmia. Radiosta ei tullut mitään. Televisiosta tulisi joku sarja, mutta kun sitä ei ollut, sama mitä tuli. Työpaikkoja tarjolla vain sorvareille ja myyntimiehille eikä hänestä ollut. Hän heitti lehden kaarella takaisin pöydälle.

- Valtasen auto oli äsken taas Mäkelän pihassa, hänelle tuli mieleen.

- Jaa oli... kyä se sitten menoo on vanhallaemännällä. Pransu tossa köykkäs päivällä ja tiesi, että se oli menny eilen tajuttomaks. Sano olleensa taas Hilman ruumista kattelemassa joesta. Tai kännissä se taas oli.

- Mutta ei siitä montaa päivää o kun se vielä pihalla oli. Seiso siinä ja katteli.

- Pransu vai... mitä sää ny puhut.

- Ei kun se vanhaemäntä. Sitä mää tarkotin.

Äiti lopetti hämmentämisen ja tuijotti.

- Kyllä sää ny Risto näit vikaan. Ei se vanhaemäntä voinu olla. Ollut sänkyn omana jo toista viikkoo. Se on ollu Maire tai joku muu. On siellä käyny sukua ny kun asiat on menny tomloseen jamaan.

- Kyä se se oli! Kukaan muu voinu olla, Risto herpaantui.

- Jos se sitten vaikka oli. Mistä mää sen täällä niin tarkkaan tiän. Kai se Valtanen sille taas jotain lääkkeitä kävi antamassa, ruiskeita tai muuta.

- Auto oli ainakin pihassa.

- Kumma kun ne ei sitä sairaalaan pistä, emäntäkin taas kohta menee koulua pitään. Tauno yksistään sen perään jaksa kattoo. Tai vanha se kyllä jo on, siitä mihkään parane. Antaa kuolla sen kotonaan.

Äiti toi kattilan pöytään.

- Turhanpäiten rupesit lämmittään.

- Kyllä nuoren ihmisen tarttee syödä, sen verta aina nälkä on, äiti puhui ja istui toiselle puolelle pöytää. Risto söi pari lusikallista ja äkkiä hänen olikin nälkä.

- Eiks se vaan hyvää tee?

Risto vilkaisi äidin ohi ikkunaan. Auton valot loimottivat harvan metsikön takana. Valo on kuin se särkyisi ohuiksi siivuiksi runkojen seassa. Auto suhahti kohdalle, valokiila heittyi sisälle asti ja sitten oli taas sama pimeys.

- Koskas toi meidän kauramaa sitten puidaan? Olis vaan ny niin komeet ilmat. Tiä koska sateet tulee, mätänee taas sinne.

- Kyä mää sitä Artulta tossa yhtenä päivänä kysyin.

- Mitä se sitten sano? äiti veti parilla rivakalla liikkeellä verhot ikkunan eteen.

- Lupas tulla kun saadaan sen vehnät alta pois. Tossa pläntissä me kun pari tuntia. Haet vaan säkit valmiiks ja kattot ettei o reikiä. Siittä äkkiä menee.

- Mutta jos rupee sataan.

- Mitään sataan rupee.

- On niin hautova ilma. Mullakin on taas ollut... tiä mikä tästä eteen tulee.

Samassa Risto tajusi, että äitiin sattui. Se oli takertunut luisevilla sormillaan tiskipöydän laidasta, pusersi lujasti. Kipu läpäisi ruumiin aaltoa, hengityksestä kuuli, koska koski eniten.

- Eiks se ala jo helpata, Risto nousi, kurkkua kuristi. Hän meni äidin viereen, mutta ei voinut mitään. Äiti oli pusertunut kaksinkerroin tiskipöytää vasten.

- Haeksmää jotain lääkettä?

Se hellitti, äiti kykeni jo oikeenemaan.

- Tartte kun justiin otin. Se on vaan kun on niin kuuma, koko päivän. Mää jo pärjään. Me sää vaan nukkuun. Aamulla taas aikaanen ylönousu.

Äiti oli piristynyt, keräsi astiat pöydältä ja rupesi pyyhkimään rätillä pöytää.

Risto riisui huoneessaan, ryömi turtana peiton alle. Silmiä kirvelsi, päässä suhisi hiljaisuus. Kylältä pörräsi mopo, ajoi ohi; tuskallisen rämäkkä ääni, joka sammui pian hiljaisuuteen. Se oli varmaan Huhtinen, joka tuli tehtaalta iltatuurista. Tai sitten se oli joku muu. Sivullinen, ohikulkija, joka ei kuulunut tänne vakituisesti.

Hän vajosi yhdessä humahduksessa uneen.

Janne kipusi linjuriin ja näki, että perässä istui tuttu naapurikylän mies. Hän oli joskus tekemässä sen kanssa yhtä Vanttisten latoa. Hän oli ollut kattotalkoissa ja tämä pitkäkaulainen oli ollut alusta saakka.

Se tunsu ja tarjosi heti tupakan. Hän otti koska olisi muutenkin polttanut.

- Joks isännällä on viljat laarissa, se kysyi.

Janne raapaisi tulta. Linjuri humisi tyhjien, sänkisten peltojen halki. Tuli mieleen, että hänenkin piti olla tekemässä tätä pikatietä parikymmentä vuotta sitten. Mutta sai sitten metsätöitä läheltä, Mäkelästä ja muista isoista taloista. Ei tarvinnut mennä ihmisten silmiin, irvittäväksi.

- Mikään isäntä o... isäntämiehet erikseen. Pitäis pyhän maissa heittää kaurat seipäille kun kersat tulee Tampereelta.

- Muistan että sulla siellä joen takana on pläntti. Paljon sulla siinä on alaa?

- Muutama hehtaari. Voi paskojaan johonkin heittää.

Auto pysähtyi jarrut voihkien jonkun punaisen ladon kohdalla ja sisään lappoi lisää ihmisiä. Ruosteinen heinäharava piikit ruohon peitossa ladon päädyssä. Ja taas tuoretta lyhyttä sänkeä hehtaarikaupalla. Ihmisillä oli ollut helvetinmoinen kiire viljojensa kanssa. Jannelle tuli ahdas olo kun muisti mitä tekemistä olisi kotona.

Vieruskaveri sytytti heti perään toisen tupakan. Sai raapia monta tikkua ennen kuin löysi ehjän tikun, joka paloi.

- Meinaan mennä ruumista hakeen, se sanoi harvakseen ja tuijotti ulos.

- Jaa, Janne vilkaisi ensimmäisen kerran miestä päin.

Se karisti tuhkaa lattialle ja puhalsi vaatteisiin takertuneen tuhkapallukan alas. Imi tupakkaa silmät kiinni.

- Se on yks Aallon Raikka... sää sitä tunne. Kuoli tonne kauppalan vaivastaloon.

- Meni semmosta tekeen.

- Kai se vähän semmonen kohno oli. Kaheli. Se jollainlailla kolo itteensä ja kuoli sitten. Kirveellä tai muuton, sitä niin tiä sanoo. Vai oisko sirkkelissä menny. Pitäis kumminkin hakee pois sieltä.

Lasin takana pelkkää metsää, järeää vankkaa kuusikkoa molemmin puolin auringonpaahteessa.

- Saaks sen sieltä föliinsä noin vaan. Senkun selkäänsä ottaa, Jannea huvitti koko mies, jolla ei ollut edes kassia mukana.

- Ei kun ne soitti sieltä, että tarttee tulla hakeen. Kukaan muu kerinny ja mää lähdin. Sen muija lupas maksaa mulle viiskymppiä.

- Jaa sillä on muija kanssa. Mikään vallan turha ollukkaan.

- Joskus ollu niin. Sano vaan, että pitäis saada omalle hautuumaalle. Kai ne sen ny pakettiin on pistäny.

- Taitas postikan sitä ottaa, Janne vitsaili kun huomasi, että kaverikin otti lunkisti koko reissun.

- Postimerkki ottaan vaan perkele! rähähti kaveri.

Huristeltiin mäkeä alas. Notkelmassa päivässä säihkyviä muovikatteisia kasvilavoja ja työväentalo, jossa Janne oli ollut joskus nuorempana kuuntelemassa jotain puhujaa. Äkkiä hänelle tuli tuntemus, ettei tämä ollutkaan sama mies kuin se, joka oli Vänttisten latotalkoissa. Se mies puhui vähemmän.

- O kai nähtykkän sitten kun Vänttisten veljesten latoa tehtiin, Janne varmisti.

- Sekin lato sitten kärehti talvella.

- Onkse palannu... ole kuullukkan.

- Jokkut sen oli kännipäissään polteltu. Tai ei se kokonaan palanu.